

УДК 378.147:793.31:373.3.011.3-051

ВИКОРИСТАННЯ ЗРАЗКІВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Котов В.Г.

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Статтю присвячено проблемі використання національних хореографічних традицій під час професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Актуальність цього питання зумовлена відродженням національної культури, необхідністю використання кращих надбань народу в контексті реформи освіти і розбудови нової української школи. Активна участь майбутніх педагогів у створенні постановок різних жанрів народного танцю сприятиме формуванню професійної компетентності, підвищенню рівня національної самосвідомості і гідності. Автор пропонує розробку українського танцю «На Івана на Купала», що є спільною творчою роботою викладача й студентів, які здобувають вищу освіту в Донбаський державний педагогічний університет. Матеріали статті можуть бути використані у фаховій підготовці майбутніх педагогів, а також у професійній педагогічній діяльності вчителів початкової школи та керівників дитячих хореографічних колективів.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель початкової школи, український народний танець, народно-сценічний танець.

Постановка проблеми. Проблема відродження національної культури, прилучення молоді до її духовних скарбів надзвичайно гостро постає в умовах розбудови української державності. Одним із завдань педагогічної освіти в Україні є органічне поєднання її з національною історією та традиціями, збереження національних традицій та цінностей, про що наголошується в галузевій Концепції розвитку першої педагогічної освіти.

Це зумовлено тим, що національна культура зорієнтована на відтворення і розвиток матеріальних і духовних цінностей народу та передачу їх молоді. Вона є джерелом національної самосвідомості, світорозуміння, акумулює етичну своєрідність українського народу, формує національний характер. У ній виявляються особливості художньої творчості, традицій народу, неповторність мови. Розвиток України як самостійної держави змінює світогляд людини, що вимагає запровадження наповнених новим змістом інноваційних технологій освіти й виховання.

У сучасних умовах проблема підготовки педагогічних кадрів, накопичення інтелектуального потенціалу країни набуває винятково важливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна підготовка вчителя в Україні здійснюється у вищих педагогічних закладах освіти I-IV рівнів акредитації. Аналіз психологічної та педагогічної літератури свідчить про те, що дослідженню проблеми професійної підготовки вчителя приділяється належна увага, зокрема, таким її аспектам, як: теоретичні й методичні основи підготовки вчителя (С. Гончаренко, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, Н. Тализіна, І. Раченко, В. Онищук, В. Сухомлинський та ін.); професійна підготовка вчителя початкових класів у системі вищої та післядипломної освіти (В. Бондар, О. Мороз, О. Савченко, Л. Хомич); підготовка вчителя до творчої професійної діяльності (Ю. Азаров, І. Зязюн, Н. Кічук, Ю. Львова, О. Піскунов, Л. Рувинський, С. Сисоева та ін.); загальнокультурний розвиток особистості вчителя

(В. Гриньова, С. Забрєдовський, Л. Коваль, Г. Падалка, О. Пехота, О. Рудницька, Г. Сагач).

Система української освіти, сучасні суспільні тенденції естетизації її змісту, орієнтація на гармонійний розвиток кожного учня вимагають оновлення програм із профільних дисциплін, зокрема із теорії та методики народно-сценічного танцю, для спеціальної професійної підготовки вчителя початкової школи.

Невід'ємною ланкою зазначеної проблеми стає реформування хореографічної освіти. Для успішного вирішення цього фундаментального завдання важливим є вивчення історичного хореографічно-педагогічного досвіду. Це дає змогу досягнути найцінніші теоретичні й практичні здобутки, а відтак – здійснити обґрунтоване прогнозування подальших напрямів розвитку хореографічної освіти, зокрема, підготовки фахівців у галузі викладання хореографічних дисциплін.

Дослідники українського народно-хореографічного мистецтва К. Василенко, В. Верховинець, А. Гуменюк, Т. Ткаченко та ін. здійснили наукове обґрунтування та тлумачення ряду теоретичних, методичних, практичних проблемних питань щодо розвитку та функціонування української народно-сценічної хореографії [1].

Дослідники-викладачі (Є. Зайцев, С. Зубатов, Т. Ткаченко та інші) доводять, що підготовка майбутніх фахівців-хореографів українського народного танцю сприяє розвитку духовності особистості, формуванню національної самосвідомості, а також залученню студентів до народних надбань, традицій, звичаїв, побуту, що, зокрема, знаходить своє відображення в шедеврах народної творчості й хореографії [3].

Необхідність формування хореографічних умінь, які забезпечують розвиток життєвої позиції як основи конкретних професійних планів молоді, доведено в дослідженнях М. Тихонова, Е. Шуміліна.

Аналіз практичної підготовки студентів у педагогічних закладах свідчить про нерівномірність оволодіння знаннями, уміннями, навичками. Це

пов'язано з індивідуальними фізичними можливостями, рівнем підготовки тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасний стан вищої школи вимагає творчої активізації навчального процесу та всебічного впровадження інноваційних методик у систему підготовки спеціалістів вищого рівня. Стає очевидним необхідність удосконалення викладання спеціальних дисциплін, впровадження у навчально-виховний процес технологій, які сприяють підвищенню ролі наукового аналізу навчально-виховного процесу; його науково-методичного забезпечення, виявлення творчого потенціалу в навчальному процесі, застосування сучасних технічних засобів навчання.

Формування національної культури українців внаслідок певних геополітичних процесів відбувалося значною мірою засобами саме народного мистецтва, зокрема хореографічного. Український народний танець був формою не тільки народної художньої творчості, а й прояву національних культурних цінностей, збереження національної ідентичності. З іншого боку, народний танець, що посідає вагоме місце серед культурних надбань українців, завжди був тим невичерпним джерелом, яким живилася сценічна хореографія та професійне мистецтво. Упродовж довготривалої історії він не тільки зберіг свою самобутність, а й розвинувся якісно, збагатившись яскравими сюжетами, образами, лексикою, композиційними побудовами та технікою виконання. Сьогодні сюжетно-драматургійний зміст українського народно-сценічного танцю, його стилістика активно оновлюються і розвиваються, що забезпечує еволюціонування його художньої образності.

У вітчизняній культурології та мистецтвознавстві пострадянського періоду з'явилося чимало досліджень, присвячених відтворенню цілісної картини становлення і розвитку національної культури. В незалежній Україні опубліковано ряд праць теоретиків та істориків культури української діаспори, що раніше були недоступні науковій спільноті. У більшості з них розвиток вітчизняної культури та мистецтва досліджується на матеріалі художньої літератури, музики, театру, архітектури, образотворчого мистецтва тощо [3].

Проблемам хореографічного мистецтва в цілому й народному танцю зокрема присвячено праці В. Авраменка, К. Балог, С. Безклубенка, К. Василенка, В. Верховинця, Р. Герасимчука, А. Гуменюка, Я. Демків, Б. Кокуленка, В. Литвиненка, Ю. Станішевського, В. Тітова. Історичні, культурологічні та мистецтвознавчі аспекти танцювального мистецтва розкрито в дисертаційних дослідженнях Д. Бернадської, П. Білаша, К. Кіндер, С. Легкої, Т. Павлюк, В. Пастух, А. Підлипської, В. Шкоріненко.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у висвітленні авторського методичного досвіду формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи засобами українського хореографічного мистецтва під час вивчення курсу «Теорія і методика народного танцю».

Виклад основного матеріалу дослідження. Івана Купала (7 липня за новим стилем) – одне з головних свят у календарі слов'янських народів,

що збігається з Різдом Івана Хрестителя. Купальські обряди, що здійснюються на передодні свята, складають сюжетний обрядовий комплекс, який включає збір трав і квітів, плетіння вінків, прикрашання зеленню будівель, розпалювання вогнищ, спалювання опудала, перестрибування через багаття або букети зелені, обливання водою, ворожіння тощо. З давніх часів цей день у слов'ян вважається святом Сонця, зрілості літа і зеленої косовиці. Молодь співала пісні, водила хороводи [2].

Під час практичних занять з курсу «Теорія і методика народного танцю» майбутні вчителі знайомляться з народними хореографічними традиціями і мають змогу творчо долучитися до них, створивши власну хореографічну постановку. Запропонована нижче розробка є результатом спільної роботи викладача та студентів рівня вищої освіти «Бакалавр».

«На Івана на Купала»

Стилізований танець (виконують 12 дівчат).

Дві солістки виходять двома *grand podescha*, потім беруться правими руками одна за одну, обертаються по колу і йдуть за куліси. Рух виконується на 16 тактів (рис. 1).

З-за куліс, низько опустивши корпус, припаданням дівчата виходять з різних сторін, на 16 тактів поступово піднімаючи корпус вгору (рис. 2).

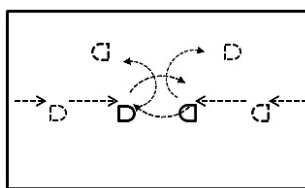

Рис. 1. Вихід перший

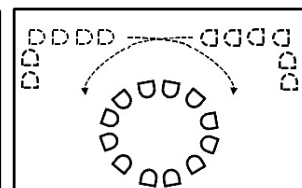

Рис. 2. Вихід другий

На 16 тактів, тримаючись за руки, дівчата рухаються по колу. Роблять 2 підскоки і 4 рази біг (рис. 3).

Тримаючись за руки, роблять викид правої ноги, зміщуючись вправо, потім роблять викид лівої ноги і зміщуються вліво. Далі подвійний пружинистий стрибок, випад корпусу в правий, потім лівий бік. Рух повторюється двічі на 16 тактів (рис. 4).

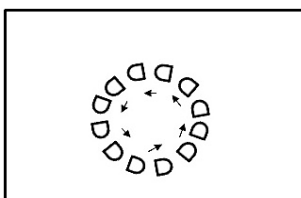

Рис. 3.

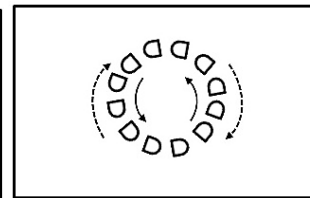

Рис. 4.

Потім перші номери заходять у коло, другі номери виходять з кола. Роблять два підскоки, при цьому руки ставляться в третю народну позицію і далі 2 шоне, рух робиться двічі на 16 тактів (рис. 5).

З малого і великого кола дівчата розходяться на півколо по дві дівчини одна за одною. Солостка виходить на центр сцени (все робиться на 16 тактів). Йде антураж. Дівчата обходять одна одну в припаданні. Солостка обертає обер-тас (рис. 6).

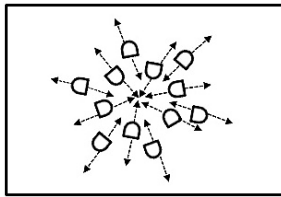

Рис. 5.

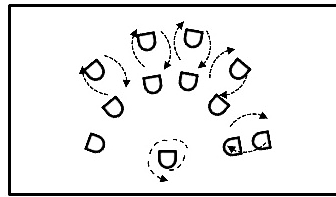

Рис. 6.

На 16 тактів дівчата попарно беруться за руки і ніби перестрибують через багаття, солістка відходить назад (рис. 7).

Потім роблять коло і по колу йде карусель. Солістка обертається в протилежну сторону. Хореографічний малюнок виконується на 16 тактів (рис. 8).

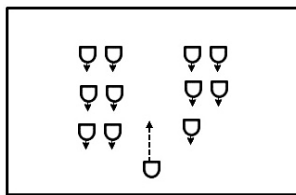

Рис. 7.

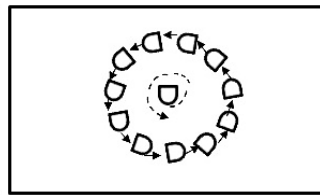

Рис. 8.

З кола учасниці вибудовують лінію і роблять хвилю на 16 тактів. Солістка йде позаду, обертаючи в руках вінок, який ніби пливе по хвилі (рис. 9). Потім з лінії-хвилі, дівчата розходяться по лініях у шаховому порядку (на 8 тактів). А на наступні 8 тактів обходять одна одну (рис. 10).

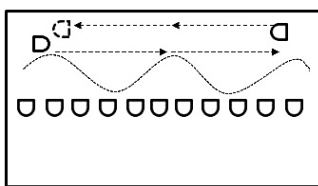

Рис. 9.

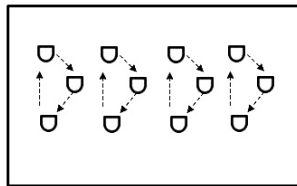

Рис. 10.

На місці роблять рухи: крок на праву ногу, ліва піднімається коліном в бік, потім робиться *soutenu* і припаданням рухаються трохи вперед

правим боком. Рух виконується двічі на 16 тактів (рис. 11). Наступні рухи: вихлястик зі стрибком і м'яким батманом та 4 м'які ходи. Комбінація виконується 2 рази на 16 тактів (рис. 12).

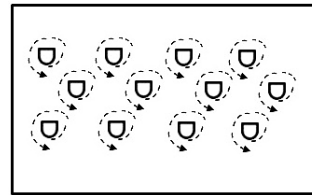

Рис. 11.

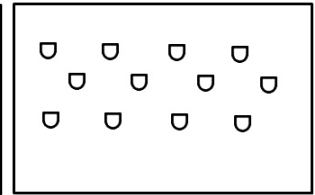

Рис. 12.

Останні 16 тактів припаданням дівчата виходять в одну лінію, в кінці роблять два легких ходи, сідають на коліно, знімають вінки і немов пускають їх по воді (рис. 13).

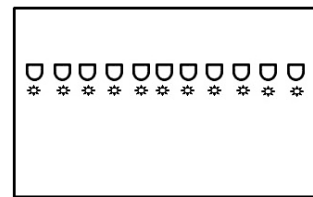

Рис. 13.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Українське народне хореографічне мистецтво є самоцінним видом – фундаментальною складовою національної культури. Коріння народної хореографії сягає найдавніших пластів народного буття, і одним із найважливіших завдань професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є залучення їх до традицій українського народу, формування їхньої національної самосвідомості і самоідентичності, зокрема із використанням найкращих зразків народного хореографічного мистецтва. Можливість створення власних народно-сценічних хореографічних постановок сприяє не лише розвитку креативності студентів, а й формує їхню громадянську позицію.

Список літератури:

1. Кіндер К. Сакральна символіка в орнаменті українських хорів / К. Кіндер // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Зб. наук. праць. – Вип. XII. – К.: Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2004. – С. 141-146.
2. Лозко Г. С. Українське народознавство / Галина Сергіївна Лозко. – К.: АртЕк, 2006. – 472 с.
3. Театральне і хореографічне мистецтво України в контексті світових соціокультурних процесів: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 13-14 квітня 2006 р. – К.: КНУКіМ, 2006. – 116 с.

Котов В.Г.

ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБРАЗЦОВ УКРАИНСКОГО НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФИЧЕСКОГО ИСКУССТВА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

Статья посвящена проблеме использования национальных хореографических традиций в профессиональной подготовке будущих учителей начальной школы. Актуальность этого вопроса обусловлена возрождением национальной культуры, необходимостью использования лучших достижений народа в контексте реформы образования и развития новой украинской школы. Активное участие будущих педагогов в создании постановок различных жанров народного танца способствовать формированию профессиональной компетентности, повышению уровня национального самосознания и достоинства. Автор предлагает разработку украинского танца «На Ивана на Купала», что является общей творческой работой преподавателя и студентов, получающих высшее образование в ДВНЗ «Донбасский государственный педагогический университет». Материалы статьи могут быть использованы в профессиональной подготовке будущих педагогов, а также в профессиональной педагогической деятельности учителей начальной школы и руководителей детских хореографических коллективов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учитель начальной школы, украинский народный танец, народно-сценический танец.

Kotov V.H.

SHEE «Donbass State Pedagogical University»

USING THE EXAMPLES OF UKRAINIAN FOLK CHOREOGRAPHIC ART IN FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING

Summary

The article is devoted to the problem of using national choreographic traditions during the training of future primary school teachers. The urgency of this issue is due to the revival of national culture, the need to use the best national traditions in the context of the reform of education and the development of a new Ukrainian school. The active participation of future teachers in creating of productions of various folk dance genres will contribute to the forming the professional competence, raising the level of national self-awareness and dignity. The author offers the development of Ukrainian dance «On Ivan the Kupala», which is a joint creative work of the teacher and students who get higher education in Donbas State Pedagogical University. The materials of the article can be used in the future teachers' professional training, as well as in the professional pedagogical activity of primary school teachers and heads of children's choreographic teams.

Keywords: professional training, a primary school teacher, Ukrainian folk dance, folk and stage dance.